

УДК 94(430.3) «197/198»

Вікторія Приймак

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА НІМЕЦЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ
РЕСПУБЛІКИ ВСЕРЕДИНІ 1970–1980-Х РР.**

У статті досліджуються основні напрямки соціального розвитку східних федеральних земель в період канцлерства Еріха Хонеккера та показується, який соціальний спадок отримав канцлер Гельмут Коль після об'єднання Німеччини, аналізуються причини соціально-економічної кризи в НДР у кінці 1980-х рр.

Ключові слова: Еріх Хонеккер, НДР, Гельмут Коль, східні землі, соціальна політика.

Тема соціального розвитку Німеччини впродовж 1970–1980-х рр. є доволі актуальною для дослідників, особливу увагу цим проблемам присвятили закордонні дослідники. Її актуальність полягає в тому, що соціально-економічні проблеми в Німецькій Демократичній Республіці (далі – НДР) були однією з основних причин кризи в другій половині 80-х рр., що в кінцевому результаті зумовило падіння Берлінського муру, який проіснував понад 28 років. Канцлеру об'єднаної Німеччини довелося вирішувати всі соціальні та економічні проблеми, які виникли в східних федеральних землях.

Під час написання статті використано Основний закон НДР [1], який дає змогу зрозуміти загальні принципи на яких розвивалася країна, а також Конституція СРСР 1977 р. [10]. Порівняння змісту двох конституцій дає змогу підтвердити факт схожості статей, що ще раз доводить залежність НДР від СРСР.

До джерел варто віднести і збірку документів під редакцією Б. Бонвеча і Ю. Галактіонова. Третій том цього видання включає документи і матеріали з історії Німеччини з найдавніших часів – до наших днів [9]. Певну цінність мають мемуари Е. Хонеккера [7]. Вони дають змогу оцінити основні підходи лідера Соціалістичної єдиної партії Німеччини (далі – СЄПН) до соціальної політики.

Значна частина німецьких дослідників вивчала різні аспекти соціального розвитку Німеччини кінця 80 – початку 90-х рр. Певний масив інформації містить збірник статей під редакцією М. Гутцайта [5]. У праці зібрано наукові доробки декількох німецьких науковців, які висвітлюють загальну соціальну атмосферу, яка була в НДР в останні два десятиліття її існування. Значний інтерес становить біографічна праця Е. Хонеккера [7], у якій увага приділяється саме досягненням НДР за роки його правління. Ще один німецький дослідник М. Хенкель у своїй роботі увагу концентрував на соціальній історії розвитку як Німеччини, починаючи з XIX ст., так і Європи загалом [18]. У статті М. Кросенфельд [11] розглядається вплив освіти на формування сім'ї в Східній та Західній Німеччині. Дослідження професора Г. Манфреда [12] в основному зосереджене на висвітленні соціальних проблем НДР у 1980-х рр. та ролі СЄПН. Дана робота містить значний обсяг інформації, у ній детально аналізуються соціальні зміни та настрої уряду НДР в цей період. Низка статистичних матеріалів, що стосується соціальної структури та становища Федеративної Республіки Німеччини (далі – ФРН) у 1990-х рр. подана у роботі Г. Вінклера [4].

Російські дослідники в свою чергу теж багато уваги приділяють дослідженню питань розвитку НДР, а з 1990-х рр. ФРН. Питанням соціальних проблем східних федеральних земель присвячене дослідження Л. Самсоної [13], у роботі якої можна чітко простежити недооцінку зусиль федерального уряду стосовно нових земель. Її російський колега М. Стрелець [14] розкривав основні аспекти діяльності канцлера ФРН Г. Коля, його політику як внутрішню, так і зовнішню. Автор стверджував, що власне Г. Колю належить заслуга у вирішенні німецького питання. Інша стаття цього ж дослідника висвітлює політичну біографію ще одного німецького лідера – Е. Хонеккера [15], політика якого, на його думку, була вдалою тільки перших п'ять років перебування його при владі. У роботі В. Фрольцова [17] проаналізовано становище жінок в об'єднаній Німеччині, а саме жінок зі східної частини країни. Показано, якими були наслідки об'єднання країни для статусу жінок в суспільстві.

У пропонованій статті використано Інтернет-ресурси. Зокрема, це сайти, які висвітлюють роль особистостей в історії та їх політику в державі. Наприклад, канцлера НДР Е. Хонеккера [8]. Значну кількість матеріалів містять сайти, присвячені канцлеру ФРН Г. Колю [2–3], тут містяться документи і загальні відомості про епоху правління німецького лідера. Завдяки аналізу цих та інших Інтернет-ресурсів вдалося з'ясувати і уточнити суть сімейної політики в Німеччині, а також розглянути основні проблеми, що заважали стабільному соціальному розвитку двох частин однієї країни.

Соціально-економічний розвиток в НДР у 70–80-х рр. XX ст. відбувався під постійним контролем держави. Низка позитивних змін в соціальній політиці була характерна для уряду східнонімецького суспільства, в першу чергу безкоштовна медицина та освіта, однак існували і недоліки в соціалістичній системі, це і заборона виїзду громадян до Західної Німеччини, і дефіцит якісних товарів широкого вжитку. У цій статті автор намагатиметься розкрити суть соціальної політики уряду Е. Хонеккера та те, який вплив вона мала на східнонімецьке суспільство.

Важливим буде оцінити вклад лідера СЕПН у соціальний розвиток східних земель Німеччини. Е. Хонеккер, не мав хорошої освіти, німецька мова в нього теж була недосконалою. Свій шлях до високих владних посад він розпочав з молодих років, вже в 17 років став членом комуністичної партії Німеччини, комуністом він залишився до кінця свого життя. У нього рано почали проявлятися лідерські якості [15, с. 65–66]. Лідер СЕПН – Е. Хонеккер був активним прибічником комунізму, а також кар'єристом. Амбіційний Е. Хонеккер прагнув досягати нових політичних висот, сподіваючись на підтримку Кремля. Він чудово знав про те, що з кінця 1960-х рр. в Москві висловлювали незадоволення лідером СЕПН – Вальтером Ульбріхтом і шукали йому заміну [15, с. 68].

З приходом до влади в НДР Е. Хонеккера 3 березня 1971 р., у якості першого секретаря СЕПН, а з 1976 р. генерального секретаря [15, с. 63], відбувається певна лібералізація в суспільстві в порівнянні з його попередником В. Ульбріхтом. Література, музика отримали більший простір для розвитку та функціонування. Західне телебачення вже не заборонялося, хоча офіційно і не дозволялося [5, с. 61]. Багато громадян Східної Німеччини вважала початок 70-х рр. XX ст. щасливими роками НДР, у зв'язку з призначенням Е. Хонеккера [5, с. 66]. Однак, різкої зміни курсу не відбулося, простежувалися відходи від політики попереднього лідера, але радикальних змін не відбулося.

При Е. Хонеккері, як і при В. Ульбріхті, перші особи НДР і ФРН діяли в зовсім несумісних системах політичних координат, мали різні важелі впливу на процес розробки і прийняття рішень. На відміну від демократії в ФРН, новий лідер СЕПН одразу став опиратися на вузьке коло осіб. Віднині він вирішував усі важливі питання з секретарем ЦК СЕПН з економічних питань Г. Міттагом та міністром держбезпеки Е. Мільке [15, с. 68–69].

Основні завдання, поставлені новим урядом, успішно вирішувалися перші п'ять років, після чого ситуація як в економічній, так і в соціальній сферах почала погіршуватися. Саме в ці перші п'ять років країна мала найкращі за всю епоху Е. Хонеккера економічні показники, що створювало ресурсну базу для позитивної динаміки реальних прибутків її громадян [15, с. 69].

Основним завданням лідера СЕПН визначав «єдність економічної і соціальної політики» [8]. Е. Хонеккер робив основний акцент на задоволенні потреб населення, тим самим він намагався закріпити свій авторитет у суспільстві. Початок 70-х рр. XX ст. відзначався покращеннями в сфері соціальної політики. Це зумовлювалося передусім тим, що з приходом до влади в СРСР Л. Брежнєва, збільшується фінансова допомога для НДР. Радянська підтримка допомогла Е. Хонеккеру здобути авторитет серед населення. Збільшилася заробітна плата, якщо на 1971 р. вона становила – 350 марок, то на 1976 зросла до 400 марок [18, с. 102]. Поліці в магазинах НДР були заповнені, в той час, як в СРСР існував дефіцит на багато товарів вжитку. Громадянам СРСР, яким вдалося побувати в соціалістичній Німеччині вдавалося повертатися назад з повними валізами подарунків, одягу, чого на батьківщині не можна було придбати. Були внесені зміни і до пенсійної системи, а саме робилося все можливе для скорочення розриву між пенсіями і заробітною платою. У 1975 р. мінімальна відпустка становила 18 днів, через 4 роки вона подовжилася на три дні [18, с. 102].

У період правління Е. Хонеккера в НДР значні державні кошти залучалися саме на соціальні програми, щоправда за підтримки СРСР. Для прикладу – житлова програма, яка забезпечила житлом багатьох громадян Німеччини, фінансувалася частково з СРСР. На 1979 р. побудовано та модернізовано більше 162 тис. нових квартир [7]. Ця статистика може бути суб'єктивною, але факт масового будівництва був досить об'єктивним.

Спілкування громадян двох частин Німеччини, дозволили східним німцям переймати культурні особливості західних німців, упродовж всього періоду існування НДР. Наслідком відкритості стала зміна цінностей в східнонімецькому суспільстві. Ці зміни мали значний вплив на всю соціалістичну систему НДР. Особисто Е. Хонеккер не мав довіри до ФРН, звітуючи на IX з'їзді партії ЦК СЕПН (18 травня 1976 р.) він наголошував на тому, що НДР є соціалістичною країною, а ФРН останнім часом усе частіше втручається у внутрішні справи східнонімецьких земель [9, с. 546]. Лідер СЕПН добре розумів до яких наслідків це може призвести, і тому всі перетворення в державі контролював.

Праця в НДР мала велику цінність, це і забезпечення сім'ї, і місце в суспільстві. Уряд Е. Хонеккера забезпечував роботу як чоловікам, так і жінкам в рівній мірі. Зайнятість жінок у виробництві з кожним десятиліттям зростала, якщо на 1960 р. відсоток зайнятості жінок в НДР становив 45 %, то вже в 1970 р. ця цифра зросла майже на 10 % і становила 48,3 % [16]. Жінки

працювали в основному в сфері послуг: охорона здоров'я, освіта, банківські, поштові та телекомунікаційні установи, у той же час набагато менше жінок працювало в промисловості, лише переважно в текстильній та електронній. Часто жінки працювали на низько кваліфікованих посадах, з менш сприятливими умовами праці і за меншу зарплатню, ніж їх колеги – чоловіки.

Жінки змушені були поєднувати роботу і сім'ю, в колишній НДР близько 90 % жінок були не пенсійного віку [17, с. 216–226]. Соціальні та фінансові вигоди, які мали переважно сім'ї з дітьми, змушували працювати обох членів родини. Якщо молода сім'я не мала житла, робота була хорошим стимулом для її отримати. У той час як батьки працювали, діти були забезпечені доглядом. Були досить поширені державні дитячі дошкільні установи. Розширення дитячих садочків в НДР відбувалося зокрема з метою посилення впливу держави і СЄПН на соціалізацію дітей. Німецька дослідниця М. Крейнфельд стверджує, що у 70-х рр. XX ст. близько третини дітей у віці до трьох років відвідували ясла, а до середини 80-х рр. XX ст., ця цифра збільшилася до 70 % [11, с. 3]. В основному питання про поєднання виховання дітей та роботи були вирішені, однак проблеми залишалися. Жінки не мали більше ніяких преференцій, крім того, що дітей могли віддати до садочка. Законодавство в НДР не передбачало виплату аліментів на випадок розлучення, а також матері-одиначки не мали права на додаткові соціальні пільги [11, с. 4].

Сімейна політика Е. Хонеккера та його уряду була в центрі усієї соціальної політики. Особлива увага приділялася демографічній ситуації, задля підвищення народжуваності використовувалися різні методи заохочення, адже з середини 60-х рр. XX ст. кількість народжуваності значно скоротилися. Причиною таких змін була передусім економічна ситуація. Нестабільність в державі, змушувала молоді сім'ї задумуватися над тим, чи в змозі вони будуть забезпечити себе та своїх дітей. Методом заохочення був так званий «шлюб – кредит». Він зробив можливим для подружніх пар, отримання кредиту – 5000 марок. Частина цього кредиту автоматично підлягала погашенню, як тільки народжувалася дитина, а з народженням третьої дитини, цей кредит був повністю погашений. Уряд надавав соціальну допомогу і при народженні дитини. У 1980 р. прийнято соціальний пакет для працюючих матерів. Вводився так званий «бебі рік» тобто оплачувана відпустка для матері після народження дитини [12, с. 21].

Поряд з сімейною політикою, держава забезпечувала і охорону здоров'я кожному громадянину. В Конституції НДР були прописані права та обов'язки громадян НДР, поряд з тим за кожним громадянином закріплювалося право на охорону здоров'я, про це йшлося у статті 35 [1]. У разі нещасних випадків чи у випадку захворювання надавалася безкоштовна медична допомога і медичні засоби. Ця стаття Конституції вкотре доводить копіювання основних норм Конституції СРСР, аналогічна стаття про охорону здоров'я була і в радянській Конституції (стаття 42) [10]. Цей факт доводить залежність НДР від СРСР навіть на цьому рівні.

Загалом, можна стверджувати, що досягнення в соціально-економічній сфері в НДР не могли нівелювати тиск ідеологічної політики СЄПН, за рахунок обмеження свободи та перспектив розвитку. Значна кількість громадян НДР прагнули жити в західній частині Німеччини, де рівень життя та можливості були набагато кращими. Після об'єднання Німеччини в жовтні 1990 р., ці бажання стали реальними, і усі, хто бажав проживати на заході Німеччини, отримали шанс переїхати туди і влаштуватися на роботу. Однак, мрії багатьох громадян колишньої НДР не здійснилися, адже не всі могли одразу пристосуватися до нових умов життя, оскільки вони виховувалися в кардинально протилежній соціально-економічній системі. Договір про об'єднання двох частин Німеччини вступив в дію 3 жовтня 1990 р. [2]. Це зумовило значні зміни в соціальній сфері і загалом в становищі її громадян. Східні землі Німеччини, які знаходилися 40 років під контролем СРСР, переймаючи всі елементи соціального розвитку цієї держави опинилися в нових реаліях життя.

Г. Коль різко відрізнявся своєю політикою від політики свого попередника у східних землях Німеччини. Його уряд передусім дотримувався принципу, що основна мета соціальної держави – це не всебічне забезпечення людини усім необхідним, як це було в НДР (за прикладом СРСР), а створення рівних стартових можливостей для кожного громадянина [13, с. 242].

17 січня 1991 р. Г. Коль вже втретє був обраний федеральним канцлером, тепер уже єдиної об'єднаної Німеччини. Соціальні та економічні наслідки об'єднавчого процесу були величезні: рівень безробіття різко зріс, що викликало незадоволення серед пересічних громадян, яким потрібно було утримувати сім'ї. Незадоволення пояснювалося і тим, що за Е. Хонеккера значна роль держави у соціальній сфері була пріоритетною, тож мешканці східних земель звикли покладатися у цих справах на державу й недостатньо виявляли власну ініціативу. Однак в нових умовах перед населенням східних федеральних земель відкрилася нова перспективна модель розвитку, а особливо для молодого покоління. На противагу Е. Хонеккеру новий канцлер – Г. Коль мав зовсім інші пріоритети у веденні внутрішньої політики. Передусім була запропонована

програма невідкладного оздоровлення економіки. Основні зусилля були зосереджені на економічній і соціальній політиці [3].

Постійна опіка держави над громадянами своєї країни, як це відбувалося в країнах з соціалістичним напрямком розвитку, в нових реаліях життя призвела до багатьох не порозумінь громадян східної частини з владою ФРН, яка мала зовсім інші погляди, як потрібно будувати країну. З об'єднанням Німеччини зростали заробітні плати і пенсії у східних землях, однак вони були суттєво нижчими від тих, що отримували в західній частині країни. Пенсіонери найбільше здобули від даного об'єднання. Рівень пенсій зріс, відповідно, тепер кожен пенсіонер міг собі дозволити відпочинок, навіть машину, що не кожен пересічний робітник східнонімецьких земель раніше міг придбати. Канцлер Г. Коль своєю політикою зумів змінити багато в східних федеральних землях Німеччини. Об'єднавшись східні землі автоматично переходили на всі умови та закони, які до цього часу існували в ФРН. Звичайно не всі серйозні проблеми соціально-економічного характеру були вирішені урядом Г. Коля.

Таким чином соціальна політика генерального секретаря Німеччини Е. Хонеккера в 1970–1980-х рр., мала свої досягнення та прорахунки. Лідеру СЄПН вдалося досягти багато у сфері житлового будівництва. Основним пріоритетом в його політиці було задоволення потреб громадян, за зразком СРСР, тож всі отримували забезпечення робочими місцями і за можливості житло. Однак були і прорахунки, це не спроможність забезпечити громадян НДР усіма товарами широкого вжитку, невисокі заробітні плати, пенсії тощо. Тож новому канцлеру, вже об'єднаній Німеччині – Г. Колю в сфері соціального розвитку залишилася країна з низьким рівнем економічного розвитку, зламаною соціальною моделлю, а найголовніше країна хоча і була об'єднання юридично, розкол між східними та західними німцями продовжував існувати. Новий лідер мав провести низку реформ в соціально-економічній, політичній сфері, щоб об'єднати країну до кінця, і підвищити її рівень добробуту.

Список використаних джерел

1. Art 35. der Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik vom 6.4.1968 in der Neufassung der Bekanntmachung vom 27.9.1974 (Gesetzblatt der Deutschen Demokratischen Republik 1974. 2. Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands. 31 August 1990. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helmut-kohl.kas.de/dokumentenuebersicht.html>. 3. Гельмут Коль // Знаменитые политики мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.qoos.ru/people/politicians/helmutkohl/>. 4. Gunnar Winkler (Hg.) Sozialreport 2004. Daten und Fakten zur sozialen Lage in den neuen Bundesländern, Berlin 2004. 5. Gutzeit. M. Querschnitt einer Diktatur. Die DDR 1952–1962–1972–1982. – Berlin., 2012. – С.120. 6. Дубина В. Насколько единая объединенная Германия? Восточные и западные немцы 20 лет спустя (По материалам немецкой печати). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=43251>. 7. Erich Honecker: Aus meinem Leben, Dietz Verlag. Berlin., 1981. 8. Erich Honecker // De.wikipedia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://de.wikipedia.org/wiki/Erich_Honecker. 9. История Германии. Документы и материалы / [под. ред. Б.Бонвеча и Ю.В. Галактионова]. В 3 томах. – М., 2008. – Т. 3. – С. 591. 10. Конституция (Основной закон) Союза Советских Социалистических Республик: принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7 октября 1977 года. – Пермь: Кн. изд-во, 1978. – С. 181. 11. Kreyenfeld M. Der Einfluss der Wende auf bildungsspezifische Fertilitätsunterschiede in Ostdeutschland. Max-Planck-Institut für demografische Forschung. – August 2006. – С. 30. 12. Manfred G. Schmidt. Grundzüge der Sozialpolitik in der DDR. Zentrum für Sozialpolitik / G. Manfred. – Bremen, 1999. – С. 46. 13. Самсонова Л. О. Опыт социальной политики в ФРГ, 80–90 гг. XX века: дис. канд. ист. наук / Л. О. Самсонова. – Краснодар, 2003. – С. 242. 14. Стрелец. М. Архитектор единой Германии / М. Стрелец // Беларуская думка. – № 9. – 2010. – С. 76–83. 15. Стрелец М. Эрих Хонеккер в интерьере реалити XX века: ключевые аспекты современного осмысления / М. Стрелец // Вестник МГТУ им. М. А. Шолохова. – 2013. – Вып. 1. – С. 65–80. 16. Frauen- und Familienpolitik der DDR. Statistisches Jahrbuch der DDR 1987, S.17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.academic.ru/dic.nsf/dewiki/466742>. 17. Фрольцов В. В. Положение женщин Восточной Германии в 1990-е годы / В. В. Фрольцов // Женщины в истории: возможность быть увиденными: сб. науч. Ст. Вып. 2 / БГПУ им. М. Танка; гл. ред. И. Р. Чикалова. – Минск, 2002. – С.216–226. 18. Henkel M. Sozialpolitik in Deutschland und Europa / M. Henkel. – Erfurt, 2002. – С. 164.

Викторія Приймак

СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА ГЕРМАНСКОЙ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ВСЕРЕДИНЕ 1970-Х – 1980-Х ГГ.

В данной статье исследуются основные направления социального развития восточных федеральных земель в период канцлерства Эриха Хонеккера и показывается, какое социальное наследство получил канцлер Гельмут Коль после объединения Германии, анализируются причины социально-экономического кризиса в ГДР в конце 1980-х гг.

Ключевые слова: Эрих Хонеккер, ГДР, Гельмут Коль, восточные земли, социальная политика.

Viktoriya Pryimak

THE SOCIAL POLITICS OF THE GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC IN THE MID-1970S –1980S.

This article deals with the study of main directions of social development of eastern federal lands during the chancellorship of Erich Honecker, the social inheritance received Chancellor Helmut Kohl after the German unification in 1990 is showed, the causes of social and economic crisis in East Germany in the late 1980s are analyzed.

Key words: Erich Honecker, East Germany, Helmut Kohl, the eastern lands, social policy.

УДК: 94:329.79:316.35(44)«197»

Альона Власова

ЗРОСТАННЯ РОЛІ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА В 70-Х РР. ХХ СТ.: МІЖНАРОДНА ВЗАЄМОДІЯ ТА РОЛЬ ФРАНЦІЇ

Міжнародна взаємодія щодо підвищення ролі жінок в соціально-політичному та економічному житті суспільства у 70-х роках зайняло важливе місце у діяльності жіночих організацій Франції. Участь представниць з Франції на міжнародних конференціях, семінарах сприяло розвитку французького суспільства на основі гендерної рівності. Франція в свою чергу стала однією із країн, що внесла значний внесок у вирішення «жіночого питання» на міжнародному рівні з опорою на власний досвід.

Ключові слова: Франція, соціально-політичний, жіночий рух, конференція, становище жінок.

Франція у другій половині ХХ ст. переживала глибокі зміни в соціально-політичному житті, зумовлені діяльністю соціальних рухів, з яких свій початок взяв потужний жіночий рух. Активізація жіночого руху у французькому суспільстві спричинила соціальну революцію, яка стала поштовхом для оформлення оновленого сучасного суспільства на основі гендерної рівності. Вирішення конфлікту, пов'язаного з протиріччям між статями, стає найбільш актуальним в умовах розвитку і становлення демократичного суспільства. Багатогранність соціального простору, що сформувався вимагає вирішення «жіночого питання».

Історіографія питання представлена у ракурсі гендерних, соціологічних і політологічних досліджень, що в більшості часткове відображають аналіз досвіду вирішення питань прав жінок у різних країнах на основі впровадження принципів гендерної рівності та усунення дискримінації відповідно до декларацій, прийнятих ООН: Л. Корбут [9], С. Поленина [10], Л. Савинова, О. Осколкова [12].

Основним завданням є проаналізувати місце та роль Франції у вирішенні «жіночого питання» на міжнародному рівні.

Можливість розв'язання конфліктів, пов'язаних із «жіночим питанням», пов'язана зі зростанням ролі жінок у соціально-політичному житті. Усунення бар'єру та виокремлення жінок в окрему соціальну групу стало результатом дій, пов'язаних із активізацією жіночого руху на початку 70-х рр. ХХ ст. У рамках діяльності однієї з найбільших жіночих організацій «Міжнародна демократична федерація жінок» (далі – МДФЖ), що поєднала жінок незалежно від расової та національної приналежності, релігійних чи політичних поглядів, французьке жіноцтво виборювало свої права на соціально-політичному просторі. У Франції після виборів 1974 р. формується новий уряд, в якому жінки отримали керівні міністерські посади. На міжнародній арені розпочинається співпраця та проведення ряду сумісних дій із міжнародними та національними організаціями [12, с. 65].